

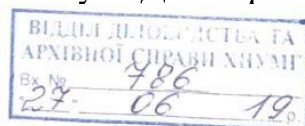
Спеціалізованій вченій раді Д 64.089.01
Харківського національного
університету міського господарства ім.
О.М. Бекетова

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Мозгового Євгена Валерійовича
на тему «Теоретико-методичні основи стимулюючого тарифного
регулювання теплоенергетичних підприємств»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Питання реформування, розвитку житлово-комунального господарства, адоптації його до постійно зростаючих вимог громадян є пріоритетним у діяльності держави та потребує відповідного науково-практичного обґрунтування. Основними складовими реформування галузі є: ліквідація монополії у комунальному секторі, упорядкування тарифної політики, запровадження енергозберігаючих технологій, тощо. Важливу роль в структурі ЖКГ відіграють теплоенергетичні підприємства. Галузь в цілому, і теплоенергетичні підприємства являють собою потужний виробничий комплекс. Метою перспективного розвитку галузі є забезпечення населення послугами належного рівня, якості та реалізація принципів самоокупності діяльності суб'єктів господарювання. Проблемами галузі є зношеність комунальної інфраструктури, довготривала відсутність інвестицій та дефіцит обігових коштів підприємств призвели до значного погіршення технічного стану основних фондів, підвищення аварійності об'єктів, збільшення питомої ваги непродуктивних витрат матеріальних та енергетичних ресурсів, що негативно впливає на рівень та якість послуг. Дебіторська заборгованість

підприємств майже вдвічі перевищує кредиторську заборгованість. Причинами виникнення та накопичення дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах галузі є: низька платоспроможність населення, несвочасна оплата послуг споживачами, невідповідність рівня тарифів вартості послуг, відсутність джерел покриття різниці між рівнем тарифів та повною вартістю послуг, наявність штрафних санкцій від кредиторів комунальним підприємствам, які в свою чергу, не мають права виставляти відповідні санкції до населення, та включати суми штрафних санкцій до вартості послуг тощо. Має місце нагальна потреба у реформуванні теплоенергетичних підприємств, насамперед у сфері стимулюючого тарифного регулювання, інноваційних заходів, впровадження інституційних змін організації взаємовідносин між надавачами та споживачами послуг.

Вирішенню проблеми стимулюючого тарифного регулювання в галузі теплопостачання присвячені проведені Мозговим Євгеном Валерійовичем дослідження теоретико-методичних засад та практичних інструментів у процесі формування тарифів зорієнтованих на підвищення ефективності галузі та збалансованості інтересів надавачів та споживачів послуг..

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації.

Дисертація Мозгового Є.В. є завершеним науковим дослідженням в галузі економіки та управління підприємствами житлово-комунального господарства.

Метою дослідження декларується розробка науково-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо розробки та впровадження стимулюючого тарифного регулювання для підприємств теплопостачання. Об'єктом дослідження визначається процес формування стимулюючого тарифоутворення з огляду на необхідність оновлення інфраструктури та забезпечення ефективного функціонування теплоенергетичних підприємств.

У відповідності з поставленою метою і завданнями в дослідженні узагальнені особливості теплоенергетичних підприємств та тарифоутворення на їх послуги, виявлені суттєві характеристики фінансово-економічного стану, що обумовлюють ризики фінансової стійкості підприємств галузі, сформовані прогностні моделі фінансових показників теплоенергетичних підприємств, які використовуються в процесі формування стимулюючих тарифів на послуги, удосконалено механізм створення системи стимулюючого тарифоутворення шляхом впровадження РAB регулювання (системи довгострокового тарифоутворення з метою залучення інвестицій у розширення та модернізацію інфраструктури).

Вірогідність дисертаційної роботи

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації достатньо обґрунтовані (визначається опрацюванням і використанням великої кількості наукових праць відомих вітчизняних та зарубіжних вчених з питань формування РAB-тарифів та регулювання інвестиційного оновлення активів; проблем фінансової стійкості підприємств з огляду на необхідність ресурсозбереження); базуються на використанні класичних та новітніх поглядів на процеси тарифного регулювання з огляду збалансування ціленастанов залучення інвестиційних ресурсів та збалансування інтересів споживачів і надавачів послуг з теплопостачання; містять ознаки наукової новизни, мають практичне значення для формування та практичної реалізації стимулюючого тарифоутворення на підприємствах теплопостачання.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи забезпечується цілеспрямованим відбором ***наукових підходів і методів***, які були використані при вирішенні поставлених завдань. Автор в процесі дослідження орієнтувався на технологію наукових досліджень, фундаментальні положення економічної теорії, економіки, статистики, економіко-математичного моделювання, інвестиційного аналізу. Дисертантом використовувались такі методи дослідження: : *методи теоретичного узагальнення, системного аналізу, наукової класифікації* (для

дослідження теоретико-методичних засад застосування стимулюючого тарифного регулювання); *методи порівняльного аналізу, фінансово-економічного та статистичного аналізу* (для дослідження стану та розвитку теплоенергетичних підприємств); *графічно-аналітичний метод* (для візуалізації теоретичних і практичних результатів дослідження); *економетричне моделювання* (для прогнозування дебіторської та кредиторської заборгованості за надані послуги теплоенергетичних підприємств); *сценарний підхід* (для формування пропозицій щодо розробки та впровадження стимулюючого тарифного регулювання в галузі теплопостачання).

Наукові положення, висновки та рекомендації базуються на роботах провідних вітчизняних і закордонних вчених з досліджуваної проблеми, результатах наукових досліджень, аналізі статистичного матеріалу, правових і законодавчих актах та результатах власних досліджень.

У роботі використано значний статистичний матеріал та повну, якісну відомчу інформацію щодо стану, проблем, механізмів тарифного регулювання на підприємствах комунального теплопостачання. Висновки і рекомендації автора логічно випливають із виконаного дослідження, не викликають принципових заперечень.

Наукове значення одержаних результатів дослідження

Основний науковий результат дисертації полягає у розвитку теоретико-методичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо стимулюючого тарифного регулювання теплоенергетичних підприємств. Отримані теоретико-практичні результати дисертаційної роботи відповідають об'єктивній реальності тарифного регулювання в теплоенергетиці. Обсяг матеріалу є достатнім в обґрунтуванні запропонованих дисертантом висновків та рекомендацій, а пропоновані моделі, механізми стимулюючого тарифного регулювання є можливими до практичного запровадження. Крім того, матеріали дисертації апробовані на міжнародних науково-практичних конференціях.

Таким чином, результати дисертаційної роботи Мозгового Є.В. за темою «Теоретико-методичні основи стимулюючого тарифного регулювання теплоенергетичних підприємств» мають високий ступінь обґрунтованості, що підкреслює їх теоретичну і практичну цінність.

3. Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій дисертації.

На захист дисертантом винесені наступні результати дослідження, що містять наукову новизну:

1. Удосконалено методичний підхід до формування тарифу теплоенергетичних підприємств з огляду на трендові та адаптивні прогнозні моделі динаміки дебіторської та кредиторської заборгованостей, в якому, на відміну від існуючих, передбачено використання стимулюючого інструментарію регулювання за методом RAB, що дозволяє упередити ризики кризового стану підприємств.

2. Удосконалено процедури аналітичного забезпечення управління фінансово-економічною стійкістю теплоенергетичних підприємств з огляду на тренди дебіторської та кредиторської заборгованостей, що створює умови суб'єктів природних монополій та суттєво підвищує їх інвестиційну привабливість;

3. Удосконалено організаційно-методичне забезпечення впровадження стимулюючого тарифного регулювання з огляду на узгоджені процедури переходу до регулювання за методом доходності інвестованого капіталу, яке, на відміну від існуючих, передбачає формування тарифів на основі довгострокового регулювання та надає можливість підприємствам отримувати прибутки адекватні інвестованому капіталу, та є одним з пріоритетних напрямків державного регулювання галузі теплоенергетики;

4. Набув подальшого розвитку понятійний апарат в галузі тарифного регулювання зорієнтованого на забезпечення фінансової стійкості, а саме змістовні особливості поняття «організаційно-економічна стійкість теплоенергетичних підприємств», що дає підстави для розгляду комплексної

системи характеристик стану підприємства з урахуванням ресурсної, виробничо-технологічної, соціальної, ринкової та фінансової складових, із застосуванням інструментів оцінювання необхідних для прийняття обґрунтованих управлінських рішень;

5. Сформовано пропозиції та рекомендації, які є доцільними для впровадження стимулюючого тарифного регулювання за методом RAB в діяльність підприємств теплоенергетичної галузі, та зорієнтовані на забезпечення організаційно-економічної стійкості підприємств і якості управління, які в цілому є упереджувальними по відношенню до фінансових ризиків теплоенергетичних підприємств.

Дані результати висвітлюють вирішення основної мети дисертаційної роботи, отримані особисто автором, дають можливість зробити висновок про наявність елементів наукової новизни. Результати у висвітлено у публікації у фахових виданнях та виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз.

Перший результат висвітлено в публікації:

Мозговий Є. В. Формування тарифної політики в житлово-комунальному господарстві України // *Бізнес Інформ*. 2016. Вип. 11. С. 287–291.

Другий результат висвітлено у публікації:

Димченко О. В., Рудаченко О. О., Мозговий Є. В. Моделювання дебіторської заборгованості підприємств теплопостачання // *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород, 2017. Вип. 12, ч. 2. С. 28–33. (*Особистий внесок здобувача – з використанням сучасних моделей прогнозування змодельовано дебіторську заборгованість теплоенергетичних підприємств у перспективі*).

Третій результат висвітлено у публікації:

Dymchenko O., Sviridova I., Mozgovyi I. Stimulating tariff regulation as an effective mechanism of utilities enterprise's modernization // *Save Aziendale Online : Business and Management Science International Quarterly Review*. Pavia, 2016. Vol. 7.2 (Settembre). P. 113–117. (*Особистий внесок здобувача – побудова*

методичного підходу щодо впровадження стимулюючого тарифоутворення на підприємствах ЖКГ України).

Четвертий результат висвітлено у публікації:

Димченко О. В., Рудаченко О. О., Мозговий Є. В. Роль підприємств теплоенергетики в комплексі житлово-комунального господарства України // *Вісн. Хмельниць. нац. ун-ту*. 2016. Вип. 5, т. 1. 2016. С. 50–55. (Особистий внесок здобувача – огляд та аналіз галузі для попередження кризових ситуацій підприємств теплоенергетики).

П'ятий результат висвітлено у таких публікаціях:

Мозговий Є. В. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств теплопостачання в Харківській області // *Екон. вісн. Запоріз. держ. інженер. акад.* 2016. Вип. 6, ч. 1. С. 107–111.

Крім цього, результати досліджень автора представлені у 8 працях апробаційного характеру. Широка географія публікацій Мозгового Є.В. є свідченням наукової зацікавленості в результатах проведених досліджень.

4. Теоретичне значення та практична цінність одержаних результатів дослідження.

Теоретичне значення отриманих автором наукових результатів полягає в обґрунтованні і розробці науково-методичних підходів та практичних рекомендацій з питань розробки й упровадження стимулюючого тарифного регулювання для підприємств теплопостачання. В дисертаційній роботі розкриті авторські аргументи і уявлення щодо існуючих та перспективних методичних підходів до формування тарифів на послуги підприємств теплоенергетики. Науково-практичний інтерес мають авторські розробки трендових та адаптивних моделей оцінювання дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств теплоенергетики. Пропоновані моделі наглядно показують логіку та дають перспективну оцінку дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств і роблять підходи автора більш зрозумілими, ніж в варіанті вербального опису.

Практичну цінність мають результати апробації наукового інструментарію стимулюючого тарифного регулювання, які використані для візуалізації прогнозних оцінок, алгоритм проведення фінансово-економічних розрахунків в т.ч. визначення тарифу за методом RAB, що забезпечує можливість виявлення пріоритетів управлінського впливу на процес теплопостачання – а саме орієнтованості на стратегічне планування виробничої та інвестиційної програми, формування політики залучення позикового фінансування.

Результати дисертаційної роботи теоретично обґрунтовані, методологічно забезпечені та доведені до можливості практичного застосування процедур стимулюючого тарифного регулювання теплоенергетичних підприємств, що підтверджується відповідними довідками про впровадження:

здобувачем обґрунтовано пропозиції щодо розробки і впровадження стимулюючого тарифного регулювання для підприємств теплопостачання (акт впровадження Північно-східного наукового центру НАН і МОН України № 129 від 01.11.2018 р.);

здобувачем запропоновано модель впровадження стимулюючого тарифного регулювання (акт КП «Харківводоканал» № 270 від 02.03.2018 р.);

автором визначено, прогнозовано ризики від накопичення дебіторської та кредиторської заборгованостей (акт КП «Харківські теплові мережі» № 426 від 15.05.2018 р.);

автором обґрунтовано підхід до застосування стимулюючого тарифного регулювання теплоенергетичних підприємств методом RAB (акт впровадження Департаменту бюджету і фінансів Харківської міської ради № 169 від 21.02.2018 р.).

5. Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження.

Розроблені наукові положення, методичні підходи та науково-практичний інструментарій надають можливість формувати тарифи на послуги теплоенергетичних підприємств за методом доходності інвестованого капіталу та можуть бути використані в роботі комунальних підприємств, органів міського й регіонального управління в практиці розробки стратегії розвитку підприємств та стимулюючого тарифного регулювання. До позитивів запропонованого автором стимулюючого тарифного регулювання можна віднести: зниження суб'єктивності при визначенні тарифів та підвищення прогнозованості діяльності підприємств за рахунок довгострокового характеру формування тарифів; стимулювання інвестиційних процесів та спонукання до скорочення операційних витрат; контроль якості послуг.

6. Повнота викладених наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Наукові положення, висновки і рекомендації Мозгового Є.В. викладені в 13 наукових працях, з яких 5 статей в фахових виданнях, 8 тез доповідей в матеріалах науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 2,21 умовно друкованих аркушів, з них автору особисто належить 0,83 умовно друкованих аркушів.

В публікаціях матеріал викладений логічно, зрозумілою мовою, ґрунтовно розкрито характер і результати досліджень. Тема дисертаційного дослідження відповідає змісту викладених матеріалів, автореферат достатньо повно відображає зміст дисертації та її висновки. Положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково – практичних конференціях.

Обсяг, кількість наукових публікацій за темою дисертації відповідає чинним вимогам МОН України та підтверджує певну теоретичну цінність, обґрунтованість та корисність отриманих результатів і висновків. Всі наукові положення, що виносяться на захист, отримано автором самостійно. З

положень які одержано у співавторстві, в роботі наведені лише ті результати, що належать автору особисто.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

Незважаючи на безсумнівні переваги і новизну, дисертаційна робота не позбавлена деяких недоліків та дискусійних моментів:

1. Розділ перший роботи декларується як «Теоретико-методичні засади впровадження стимулюючого тарифного регулювання на підприємствах галузі теплоенергетики», але в назвах підрозділів не відстежується теоретико-методична складова. Хоча, з огляду на змістовну частину дослідження можна підтвердити наявність теоретичних міркувань, узагальнень та методологічних підходів, як існуючих, так і перспективних, до тарифного регулювання в галузі теплопостачання. Фактично автором досліджено сутність регуляторної політики у сфері ЖКГ, але назви підрозділів 1.2 та 1.3 подано у значно звуженому варіанті.

2. У дослідженні автором приділена увага формулюванню принципів державного регулювання цін і тарифів (стор. 24) та принципів державної політики у сфері ЖКГ (стор. 25). Доцільно було б надати характеристику принципів з огляду на їх значущість як вихідних положень для подальших пошуків. В деяких моментах автор припускається некоректних оборотів («держава визначає політику утворення тарифів комунальних підприємств»), що не відповідає реаліям часу. Доцільно було б, з огляду на розвиток ринкових відносин, формування партнерських відносин між владою та бізнесом, вести мову про регулювання тарифів. В деяких моментах автор оперує неточними, на наш погляд, перекладами термінів. Так, словосполучення «багатобічні послуги», як переклад «multi utility» (стор. 52 дисертації) доцільно було б замінити на «різні послуги», «багаторічне планування» (стор. 49) на «довгострокове планування». Окремі блоки підрозділів змістовними частинами викладені по суті, але логічного зв'язку між цими частинами бракує, створюється мозаїчна картина, що найбільш

характерно при викладенні матеріалу в 1 розділі. В цілому, теоретична база дослідження потребує деякого уточнення.

3. Досліджуючи динаміку тарифів на послуги підприємств теплопостачання автор допускає некоректне твердження щодо стабільності заробітної плати на фоні зростання тарифів, яке призводить до збільшення дебіторської заборгованості (стор. 175). Виведення такої закономірності є недостатньо обґрунтованою з огляду на наявність інших факторів впливу.

4. Метод RAB для формування тарифів для підприємств теплопостачання, що пропонується автором передбачає кардинальну зміну принципів формування фінансово-економічної стратегії підприємств (перехід від затратного методу до методів довгострокового прогнозування та моделювання фінансово-економічної діяльності, запровадження системи контролінгу тощо). На наш погляд, доцільно було більше уваги приділити формування пропозиції щодо переходу до довгострокового інвестиційного прогнозування для підприємств теплопостачання з огляду на необхідність узгодження (коригування) інвестиційних програм між інвесторами та органами місцевої влади (як представниками власника). В умовах стимулюючого тарифоутворення підприємства мають не тільки забезпечувати фінансову стійкість, високу ліквідність та платоспроможність, але й підвищувати ефективність діяльності (тобто фінансово-економічне управління має вийти за межі контролю виконання бюджету або бізнес-плану, запроваджуючи систему контролінгу специфічних техніко-економічних показників).

5. Здобувачем під час проведення розрахунку тарифу з використанням методу RAB для підприємств теплопостачання, результати якого наведені в таблиці 3.12 дисертації та таблиці 8 автореферату, обсяг реалізації послуг з теплопостачання прийнято за постійну величину. Важливе значення має визначення таких показників як базовий рівень витрат та прогноз обсягу реалізації, тому що помилка в прогнозі величини обсягу реалізації послуг може знецінити зусилля по запровадженню метода та призвести до

занижених(або до неவிправдано завищених) значенням прогнозних тарифів на реалізацію тепла. Так, завищення прогнозваних обсягів реалізації тепла може призвести до ймовірних неотриманих доходів та відповідної втрати ліквідності. Застосоване автором припущення стабільності обсягу реалізації послуг з теплопостачання недостатньо обґрунтовано.

6. При дослідженні методології та проектуванні стимулюючого тарифного регулювання для підприємств теплопостачання, автором вірно з'ясована сутність методу RAB (Regulatory Asset Base – регуляторна база активів), формування тарифів, в яких визначена сума прибутку має спрямовуватися на відновлення інфраструктури, а сам прибуток визначається в залежності від вартості активів підприємств теплопостачання (як власних або внесених до переходу на регулювання тарифів, так і інвестованих активів) та визначеної норми доходності . Враховуючи, що головним плюсом пропонованого методу тарифорегулювання є мотивація до інвестування в модернізацію інфраструктури теплопостачання, автору доцільно було б приділити увагу питанню обґрунтування ставок доходності інвестованого капіталу.

8. Загальні висновки.

Дисертаційна робота Мозгового Є.В. є завершеною самостійно написаною науковою працею, яка містить наукові положення, висунуті автором для прилюдного захисту, характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий внесок здобувача в економіку та управління підприємств комунального теплопостачання. В процесі дослідження дисертант зміг одержати нові наукові результати, сформулювати важливі висновки та рекомендації. Практична цінність дисертаційної роботи полягає в розробці конкретних рекомендацій стимулюючого тарифного регулювання, застосування яких забезпечить довгострокову інвестиційну привабливість теплоенергетичних підприємств, дозволить упереджувати ризики фінансової кризи, підвищення якості послуг .

Дисертаційна робота Мозгового Євгена Валерійовича на тему «Теоретико-методичні основи стимулюючого тарифного регулювання теплоенергетичних підприємств» представляє собою завершену працю, яка має достатню обґрунтованість та глибину пошуків. Автореферат є ідентичним за змістом основним положення дисертації і достатньо повно відображає зміст дисертації та її основні висновки.

Таким чином, за своєю актуальністю, науковою новизною та практичною цінністю дисертація Мозгового Є.В. є закінченою науково-дослідницькою роботою і повністю відповідає вимогам п.11, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, та інших нормативних актів МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Мозговий Євген Валерійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів та банківської справи
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка

А.Ю. Бережна

підпис Бережної А.Ю. завіряю

Проректор з науково-педагогічної та
навчальної роботи,
доктор технічних наук, доцент
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка

Б.О. Коробко